

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR SPRÅK OCH LITTERATURER

Språkbanken erbjuder nya möjligheter att utforska normerna i den somaliska grammatiken

Morgan Nilsson

Grammatikfestivalen 2017

Somaliska språket

Afroasiatiskt språk i den kusjitiska gruppen.

Över 20 miljoner talare:

Somalia ca 10-12

Etiopien ca 6-7

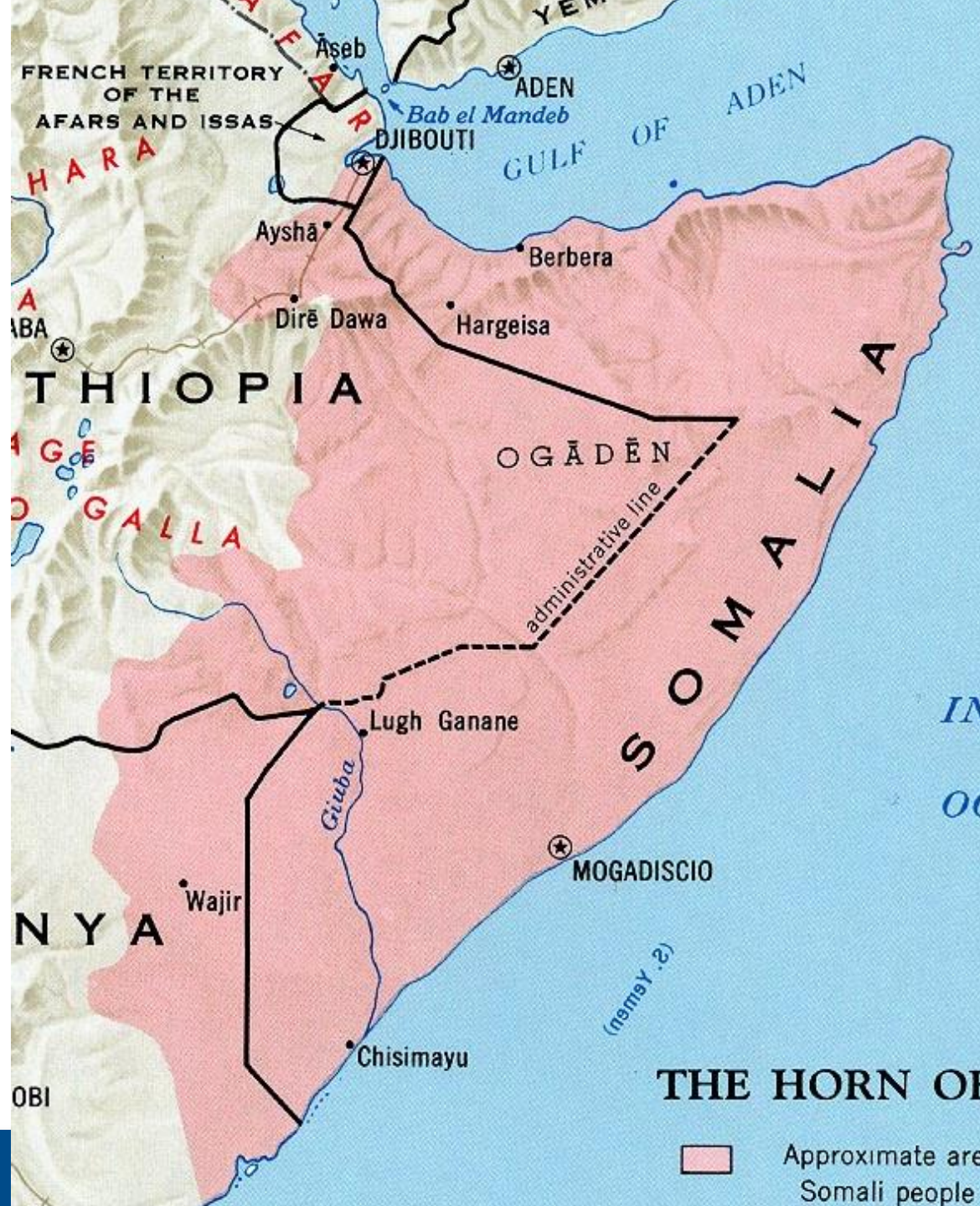
Kenya ca 2,5-3

Djibouti ca 0,5

Övr. världen ca 2-3

Ung. **70:e största** i världen.

9:e största i Afrika efter arabiska, swahili, hausa, oromo, yoruba, igbo, fula och amhariska.

Den första skrivna somaliskan: 1800-talets andra hälft

- Somaliska poeter skrev på somaliska med arabisk skrift.
- Europeiska missionärer och språkvetare skrev ordböcker, grammatikbeskrivningar och tecknade ner traditionella berättelser med latinsk skrift.

Officiellt språk i Somalia sedan 1973

- Rik muntlig berättartradition, där poesin är högt värderad.
- 1957: den första sidan på somaliska i en dagstidning.
- Sedan 1965: trycka böcker och tidskrifter.
- Okt 1972: somaliskan utropas till officiellt språk från jan 1973.
- Jan 1973: somaliskan införs inom allt förvaltning och i skolans lägre klasser.
- En omfattande alfabetiseringskampanj höger läskunnigheten mycket kraftigt.
- Efter några få år är somaliskan skolspråk ända upp till gymnasiet.
- **Idag är situationen något mera varierad.**

Ett väldokumenterat afrikanskt språk

- Relativt mycket forskning jämför med de flesta språk i Afrika.
- Ett par hundra vetenskapliga artiklar.
- Över 20 grammatikbeskrivningar
- Drygt 50-tal ordböcker till och från ett drygt tiotal språk.
- Somaliskan är i mycket hög grad standardiserad.
- Standarden har delvis fallit i glömska då skolsystemet inte fungerat.
- Dialektvariationen inte särskilt stor för en så stor yta: mer än dubbelt så stor som Sverige.
- Skola, media och internet har haft en kraftigt utjämnande effekt.

En tydlig standard finns

- Formades både spontant och genom medveten språkplanering under 1970- och 1980-talet.
- Skolböcker, dagstidningar, radio, TV etc. styrde utvecklingen på ett tydligt sätt. Landet var en socialistisk folkrepublik där alla media var statskontrollerade.
- Efter 1990 har den delvis fallit i glömska bland allmänheten.
- Somaliska lärare och andra med intresse för språk och litteratur är dock mycket överens om att ett standardspråk finns och i stort sett vilka normer som gäller.
- Viss variation, ofta regional, är som regel mer eller mindre accepterad inom ramen för standarden.

Somaliskan i Sverige den 31 dec 2015

60.623 födda i Somalia (där bara hälften av somalierna bor)
20.769 med båda föräldrarna födda i Somalia
8.017 med en förälder född i Somalia
89.409 totalt

Jfr. Norge 40.000, Danmark 21.000, Finland 20.000

Men då ingår inte ett okänt antal somalisktalande födda i

- Kenya (med mer än 2,5 milj. somalier),
- Etiopien (med ca. 7 milj. somalier),
- Djibouti (med ca. 0,5 milj. somalier),
- och andra länder,
  - liksom deras barn.

Somaliskan i den svenska grundskolan

Mother Tongue		Entitled	Relative to all	Participated	Relative to all	entitled	After school
2015/16							
Total		250 399	25,4	140 959	14,3	56,3	59,6
			%		%	%	%
Arabic		52 822	5,4	34 664	3,5	65,6	57,5
Somali		20 026	2,0	15 096	1,5	75,4	54,0
English		15 506	1,6	8 075	0,8	52,1	56,7
Bosnian/Croatian/Serbian		15 360	1,6	7 946	0,8	51,7	65,7
Persian		13 172	1,3	7 360	0,7	55,9	60,5
Spanish		13 011	1,3	6 781	0,7	52,1	64,3
Kurdish		11 750	1,2	6 622	0,7	56,4	67,6
Finnish		8 900	0,9	4 256	0,4	47,8	39,7
Albanian		8 516	0,9	5 273	0,5	61,9	53,1
Polish		8 309	0,8	4 952	0,5	59,6	63,4
Other (142 different)		83 027	8,4	39 934	4,1	48,1	63,1

Modersmåslärarnas dilemma

- Stor variation i stavningen ses av väldigt många som något helt naturligt, t.ex. Mahamad, Mohamed, Maxamed, Moxamad...
- Utbredd osäkerhet och variation gällande en del böjningsformer och deras bruk.
- Många regionalt betingade synonymer inom ordförrådet, t.ex. shukumaan / tuwaal (< asciugamano / towel) 'handduk'
- Var hittar lärarna stöd för den norm de vill lära ut?
- Handböckerna uppvisar ofta olikheter sinsemellan...

Få handböcker och kvaliteten skiftar

- 5 enspråkiga ordböcker:
  - Mogadishu 1976, en stark redaktör vid akademien
  - Djibouti 2004, vill reformera stavningen
  - Nairobi 2008, skriven av en privatperson boende i Danmark
  - Rom 2012, listar väldigt många varianter
  - Djibouti 2013, väldigt många medarbetare
- 15-tal grammatikböcker på somaliska, stora och små
- 10-tal på andra språk
  - mycket varierande kvalitet
  - stor variation i innehållet
  - mycket som man inte är överens om

Somaliska Korp vid Språkbanken

- En somaliska korpus med **4 miljoner** löpord.
- Tillgänglig via samma sökgränssnitt som den svenska nationalkorpusen med över 10 miljarder löpord.
- Lärarna har nu möjlighet att skaffa stöd i exempel från Korp.
- Modersmåseleverna kan själva undersöka språket under lärarens ledning.

Texttyper i somaliska Korp

4 milj. löpord varav

- 22% Wikipedia
- 21% nyhetstexter
- 21% Bibeln
- 16% parlamentsprotokoll och lagtext
- 8% skolböcker
- 6% skönlitteratur
- 2% samhällsinformation
- 2% språkvetenskapliga texter

Ortografi: tilmaamaysaa/tilmaameysaa 'visar'

Handböckerna säger att valet mellan ay/ey är fritt.

	Gacanta saacada waxa ay tilmaameysaa 2, gacanta daqiiqada waxa ay tilmaamaysaa 12. waa 2 dii.	Gacanta saacada Waxa ay tilmaamaysaa 11. Gacanta daqiiqada waxa ay tilmaameysaa 12. Waqtiga waa 11 kii.	

Ur *Xisaab Fasalka 2* (Matematik åk 2), Nairobi 2001

Ortografi: tilmaamaysaa / tilmaameysaa

	Skola 1970-tal		1990-tal		2000-tal		Lagar/parlament	
• tilmaamay–	16	100%	5	100%	22	56%	263	91%
• tilmaamey–	0		0		17		25	
• –aysaa	98	77%	46	88%	398	89%	709	74%
• –eysaa	30		7		49		252	

Sök

även som förled efterled och skiftlägesoberoende

KWIC: träffar per sida: 25

sortera inom korpus på: förekomst

Statistik: sammanställ på: ord

 Visa statistik

KWIC

Statistik

Antal träffar: 17

« < 1 > »

Gå till sida av 1 [Visa kontext](#)

AF-SOOMAALI 2001 (stödjer ej utökad

Isticmaal **tilmaameyaal** oo sifee sawIsku aaddi **tilmaameyaasha** isku lidka ah**Tilmaameyaashan** kee baa sifayIsticmaal **tilmaameyaal** si aad qoraaIsticmaal **tilmaameyaal** iyo falkaabyIsticmaal **tilmaameyaal** iyo falkaabyGuuri tusahan oo ku buuxi **tilmaameyaashan** .Fiiri **tilmaameyaasha** .**Tilmaameyaasha** ka hadlaya y**Tilmaameyaasha** ka hadlaya b**Tilmaameyaasha** aan adeegsaKala dood kooxdaada **tilmaameyaasha** aad isticmaaXusuuso in aad u isticmaashid **tilmaameyaal** iyo falkaabyFiiri **tilmaameyaashan** .**Tilmaameyaasha** sifaynaya haTilmaameyaasha sifaynaya haramcadka **Tilmaameyaasha** sifaynaya waTilmaameyaasha sifaynaya haramcadka Tilmaameyaasha sifaynaya warrabaha **Tilmaameyaasha** sifaynaya ba

Korpus

Af-Soomaali 2001

Textattribut

titel: Af-Soomaali, Fasalka 4aad

sponsor: UNESCO, UNICEF

plats: Nayroobi

år: 2001

utgåva: 1

sida: 131

Ordattribut

Ortografi: tilmaamey–

Alla 17 träffarna kommer från ett annat ord än verbet **tilmaamaysaa** 'visar'

- tilmaameyaal 'adjektiv'
- tilmaameyaasha 'adjektiven'
- tilmaameyaashan 'de här adjektiven'

Alla 17 träffarna finns i två specifika böcker.

Här finns en annan problematik.

- Valet mellan –ay–/–ey– är i de flesta fall fritt, men
- före pluralsuffixet –yaal ska man enligt alla handböcker skriva –a–
fure 'nyckel', **furayaal** 'nycklar', inte ***fureyaal**.

Ortografi/morfologi: plural på –ayaal

	Skola 1970-tal		1990-tal		2000-tal		Lagar/parlament	
• –ayaal	33	92%	3	100%	37	57%	313	92%
• –eyaal	3		0		28		29	
• –ayaasha	37	90%	14	100%	122	78%	1394	87%
• –eyaasha	4		0		35		179	

- Av de 28 –eyaal finns 22 i två specifika böcker, övriga i samma serie.
- Av de 35 *eyaasha finns 30 i tre specifika böcker, vara två är samma som ovan.

Ortografi/morfologi: plural på –ayaal

	Skola 1970-tal		1990-tal		2000-tal		Lagar/parlament	
• –ayaal	33	92%	3	100%	37	57%	313	92%
• –eyaal	3		0		28		29	
• –ayaasha	37	90%	14	100%	122	78%	1394	87%
• –eyaasha	4		0		35		179	
• –y-ayaal							60	83%
• –y-eyaal							12	
• –y-ayaasha							279	76%
• –y-eyaasha							84	

Ortografi/morfologi: plural på –ayaal

Lagar/parlament

• –ayaal, men inte –yayaal	$313 - 60 = 253$	94%
• –eyaal, men inte –yayaal	$29 - 12 = 17$	
• –ayaasha, men inte –yayaasha	$1394 - 279 = 1115$	92%
• –eyaasha, men inte –yeyaasha	$179 - 84 = 95$	

Morfologi: bestämd form –ayaalka/–ayaasha

ismaldhikhiye *m.l* (-yaal, *m.l*) Qof xarrago, jiljileec uusan lahayn iska doondoona.

kujiye *m.l* (-yaal, *m.l/dh*) (*daaw.*) Cudur muddo gaaban oo la isqaadsiiyo, kuna dhaca

diir-hoose *m.l* (-ayaal, *m.dh*) (*bot.*) Botani ahaan, nudaha u dhexeeya dubka sare iyo

ur *Qaamuuska af-Soomaaliga*, Rom 2012

- ismaldhikhiy**ayaalka**
- kujiy**ayaalka**/kujiy**ayaasha**
- diir-hoos**ayaasha**

Morfologi: bestämd form av plural på –ayaal

Hela materialet

- –ayaalka 17
- –ayaasha 3052 99,4%

4 av de 17 är inte pluralformer, utan substantiv som i singular slutar på –ayaal.

9 av de 17 träffarna kommer från Wikipedia, 3 från Radio Danmark, 1 från Sveriges radio.

ayaalka Sök

även som förled efterled och skiftlägesoberoende

KWIC: 50 sortera inom korpus på: förekomst Statistik: sammanställ på: ord Visa statistik

KWIC Statistik

Antal träffar: 17

« < 1 > » Gå till sida av 1 Visa kontext

Sidaas awgeed, waxaa inala gudboon, haddii aan

Waa Xoogga Dalka Waa Ciidammada Booliska Waa Ciidammada Nabad Sugidda Waa Ciidammada Asluubta

Warqadaas ay soo sa

Tirada ardada loo q

- Qayta koowaad ee ciyaartu markii ay socotey bey bilaabeen iney soo tuurye

le soo saarka badan marka loo eego degmooyinka kale ee Gobolka, Waxbarashada magaalada aad ayay u fiican tahay iyo

naadka la xidhiidha filimada, barnaamijyada telefishanka, iyo kulan video, qaadanaya jilayaasha, koox-soo-saarka, char

aysa mid waqti cayiman dhacay ama qaab cayiman u dhacay, waxayna u dhexeysaa falalka dhamaha iyo qodobada " xarfaha

Sheegtada (runtii) iyo walaalaheed خير (إن) وأخوانها

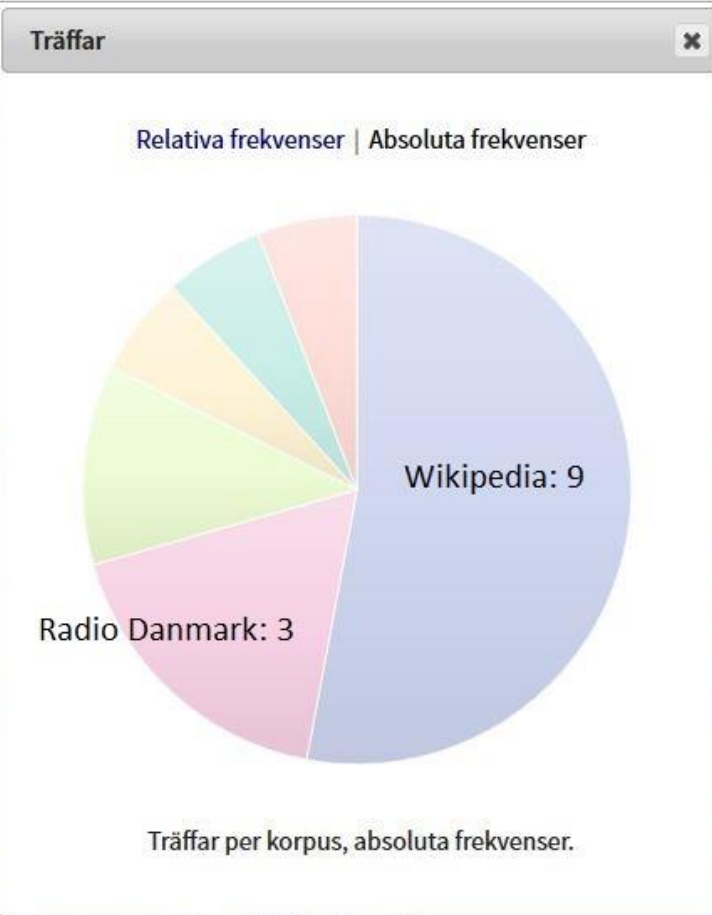
Waxaana loogu yeeraa xarfaha

Venus waa more of goobaha tababarka aayad ee koonkan Star November

Hindiya, xisaab a semi-

Ku

Si ballaaran

macnayaalka " (أحرف المعاني)).

Macnayaalka qodobyada معاني الأدوات

macnayaalka , sidoo kale xarfaha alif ba'da حروف الهجاء waxaa

khayaalka iyo Venus ku xusan Arthur C. Clarke ee 3001 - sa

khayaalka oo ka mid ah kooxda Indian haweenka xeeгада

jirayaalka mid ka mid ah waxaa la yiraa kutiirsanayaal.

taxanayaalka waxaa loo isticmaalaa jabayto qoridda sidaan

Morfologi: oregelbundna pluralformer

oday *m.l* (-yaal, *m.l/db*) 1. Nin da' weyn; duq;

ur *Qaamuuska af-Soomaaliga*, 2012

oday(ga)

odayo(da)

ur *Barashada Naxwaha af-Soomaaliga*, 1999

Hela materialet

oday 'gamling' i plural:

• regelb. odayo , best. odayada	4 + 7	
• oregelb. odayaal , best. odayaasha	44 + 90	92%

Morfologi: oregelbundna pluralformer

macallin *m.l* (-nno/-immo/-imiin, *m.db*) Nin
arday wax bara.

Hela materialet

macallin 'lärare' i plural:

• regelb. macallim mo , best. macallimmada	9 + 2	
• regelb. macallin no , best. macallinnada	0 + 0	
• oregelb. macallimi in , best. macallimiinta	36 + 101	93%

Alla de 11 regelbundna formerna med kommer från samma källa, nämligen Bibeln. De oregelbundna, arabiska formerna förekommer inte där över huvud taget.

Morfologi: oregelbundna pluralformer

abti *m.l* (-iyo, *m.dh* /-iyaal, *m.l/dh*)

ur *Qaamuuska af-Soomaaliga*, 2012

Hela materialet

abti 'morbror' i plural:

- regelb. abtiyo, best. abtiyada 2 + 0
- oregelb. abtiyaal, best. abtiyaasha 1 + 0

Bing.com

Exakt sökning
med ankarord

Skriv

+”det sökta ordet” waa iyo

waa – markerar påstående
iyo 'och'

The screenshot shows a Bing search results page. The search bar contains the query "+\"abtiyo\" waa iyo". Below the search bar, there are navigation tabs for "Webb", "Bilder", "Videoklipp", "Kartor", and "Nyheter". The "Webb" tab is selected. Below the tabs, there are filters for "195 RESULTAT", "Datum", "Språk", and "Region". The search results are listed below, with the first result being a Facebook post titled "Hadaad qosli weeydo lacaqtaada **waa** celis | Facebook". The second result is a page titled "Guri Dabaq Ah oo Laba Dabaq Ah 8 Qol , Laba Jikko,3 Musqul ...". The third result is a page titled "Hoyga Suugaanta". The fourth result is a YouTube video titled "18may(sayneb cige) **waa** wajib idin ina saran ...".

Bing.com: Exakt sökning med ankarord

abti 'morbror'

regelbunden plural:

+”abtiyo” waa iyo   195   = 203

+”abtiyada” waa iyo   7

oregelbunden plural:

+”abtiyaal” waa iyo   615   = 665   77%

+”abtiyaasha” waa iyo   50

Bing.com: Exakt sökning med ankarord

oday 'gamling'

regelbunden plural:

+ "odayo" waa iyo   774   = 1.914

+ "odayada" waa iyo   1.140

oregelbunden plural:

+ "odayaal" waa iyo   12.500   = 29.700   94%

+ "odayaasha" waa iyo   17.200

Lexikon: regionalt ordförråd

'katt'	Korp		Bing		
• bisad–	318	86%	bisad	2.160	63%
• mukulaa–	38	10%	mukulaal	1.180	35%
• yaanyuur–	13	4%	yaanyuur	84	2%

Fördelar

Nackdelar

Korp

mera komplexa sökningar
t.ex. söka på delar av ord
söka på ordkombinationer
info om källan

mindre mängd data

Bing

större mängd data

bara sökning på hela ord
sämre precision
upprepningar är vanliga
ingen info om källan

Förhoppningsvis kan vi se fram emot
en stadigt växande korpus och
nya korpusbaserade referensverk
för somaliskan.

Mahadsanidiin!

Tack ska ni ha!

